

Радзімазнаўства і радзімалюбства. I Рэспубліканскі краязнаўчы форум стаў квінтэсенцыяй гэтых паняццяў

17.03.2020 00:28

Аўтар: [Вікторыя Целяшук \(/be/tags/viktoryya-celyashuk\)](#)

[Культура \(/be/kultura\)](#)

Звыш 230 удзельнікаў з усёй краіны — супрацоўнікі ўстаноў культуры, адукацыі і навукі, краязнаўцы-аматары, журналісты, пісьменнікі, навучэнцы школьных і студэнцкіх гурткоў, прадстаўнікі дзяржаўных ведамстваў і грамадскіх арганізацый. 220 работ — прэтэндэнты на ўзнагароды ў пяці намінацыях конкурсу краязнаўчых выданняў за 2017—2019 гады і маштабная выстаўка гісторыка-краязнаўчай літаратуры, у тым ліку з фонду Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. У мінулую пятніцу ў сталіцы прайшоў I Рэспубліканскі краязнаўчы форум, арганізаваны Нацыянальным гістарычным музеем і Беларускай фундацыяй культуры пра падтрымку міністэрстваў культуры, адукацыі і інфармацыі, Саюза пісьменнікаў і Выдавецкага дома «Звязда». Мерапрыемства, якое можна без перабольшвання назваць доўгачаканым, стала новай, важнай і вельмі патрэбнай пляцоўкай для дыялогу аднадушцаў, абмену вопытам і ідэямі, абмеркавання праблем і перспектыв аічыннага краязнаўства — або, паводле трапага вызначэння пісьменніка Анатоля Бутэвіча, ланцужка «краязнаўства, радзімазнаўства і радзімалюбства».

Размова па сутнасці

«Беларуская навука пастаянна сілкуецца з краязнаўчых крыніц. На працягу усёй гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук усе гуманітарныя даследаванні па гісторыі, культуры, фальклору, этнаграфіі і многіх іншых аспектах, з якіх складаецца аблічча народа, грунтуюцца менавіта на краязнаўчых крыніцах, — падкрэсліў на адкрыцці форуму **дырэктар Цэнтра даследаванняў Беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі Аляксандр Лакотка**. — Усё гэта кладзецца ў скарбонку навуковага краязнаўства і працуе на росквіт і развіццё нашай дзяржавы».

За апошнія сто гадоў у краязнаўчым кірунку ў Беларусі было зроблена нямала. Так, ужо да пачатку 1928 года ў Беларусі прайшло два ўсебеларускія з'езды краязнаўцаў і дзейнічала больш за 300 краязнаўчых арганізацый, працаваў шэраг краязнаўчых музеяў. Старшыня ГА «Беларускі фонд культуры» Тадэвуш Стружэцкі прыгадаў іншыя знакавыя падзеі і факты: у 1965 годзе было створана Беларускае добраахвотнае таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры, актывісты якога пры падтрымцы мясцовых органаў улады адкрылі каля 800 народных мемарыяльных музеяў і пакояў; у другой палове 1980-х з ініцыятывы Ніла Гілевіча было заснавана Таварыства беларускай мовы імя Францыска Скарыны; у гэты ж час НАН Беларусі падтрымвала і выдала шэраг краязнаўчых энцыклапедычных выданняў; на працягу 1985—2005 гадоў быў паспяхова рэалізаваны, напэўна, самы маштабны дзяржаўны і грамадскі краязнаўчы праект — выйшла ў свет 146-томная гістарычна-дакументальная хроніка «Памяць»; у 1998 годзе была арганізавана ўсебеларуская турыстычна-краязнаўчая экспедыцыя «Наш край»...

Нав

09:08

дада

Г род

(/be/m

varsh

dadat

gradn

09:04

аб ув

Фран

ЕС (/b

eman

uvyac

franc

08:54

дзяў

(/be/m

kazah

dzyau

Інц

Гурт

батл

Ізоль

(/be/m

stary

spekt

Фolk

або Ш

(/be/m

fentez

shlyak

У Мін

краяз

(/be/m

minsk

kraya

Фільм

sakav

(/be/m

nash

sakav

Вельмі важна, што досвед і традыцыі папярэдняку актыўна працягваюць сённяшняе даследчыкі, руліўцы краязнаўчага руху з усіх рэгіёнаў. Напрыклад, дзякуючы працы вілейскіх краязнаўцаў на чале з Анатолем Рогачам у раёне з'явілася каля двух дзясяткаў памятных знакаў і мемарыяльных дошак, была ўшанаваная памяць энцыклапедыста былых вёсак Асіповіцкага раёна «Не знікай, мая вёсачка»; Таццяна Канапацкая з Лунінца выдала сем краязнаўчых кніг серыі «Лунінецкая памяць» — змястоўных і цікавых дадаткаў да раённай энцыклапедыі «Памяць», а Аркадзь Падліпскі з Віцебска — 10 кніг серыі «Біяграфія віцебскага дома» пра цікавыя будынкі і памятныя адрасы роднага горада. І гэты пералік апантаных людзей і здзейсненых імі спраў можна працягваць вельмі доўга.

Зрэшты, у тым і адметнасць рэспубліканскага краязнаўчага форуму, што прамовы тут гаварылі не пабочныя назіральнікі, а самі актывісты, практыкі краязнаўчага руху. Згадалі пра выбітных асоб малой радзімы — ад славагата акадэміка Яўхіма Карскага да самабытнай мастачкі Ніны Бохан, рэдактара газеты «Беларуская справа» Алеся Вільчыцкага, кіраўніка слухіх млыноў у гады НЭПа куцця Гутцайтэ, першага глыбоцкага краязнаўца Генрыка Вінчу і многіх іншых. Рабілі акцэнта на асобных эпізодах гісторыі і расказвалі пра маштабныя праекты, якія ўдалося рэалізаваць. Дзяліліся напрацоўкамі ў вывучэнні матэрыяльных і нематэрыяльных аб'ектаў гісторыка-культурнай спадчыны: сядзібных комплексаў, паркаў, крыніц і рэк, пагоркаў, родных вёсак, асобных плошчаў і вуліц, а таксама старажытнай батлейкі і сучаснага трыў-арту, разьбярства па дрэве, ільновядства, ткацтва, пчаларства, ганчарнага майстэрства і нават пернікавага промыслу. Выходзячы за межы гісторыі і этнаграфіі, закраналі пытанні экалогіі, географіі, літаратуры, развіцця турыстычнага патэнцыялу рэгіёнаў, патрыятычнага выхавання, рэканструкцыі традыцый праз творчасць... Словам, разнастайнасць інтарсаў удзельнікаў форуму прымусіла пашырацца толькі пра адно: што нельга раздзяліцца на мноства частак, пабываць адначасова на чатырох секцыях і школьнай канферэнцыі ды асабіста паслухаць усе даклады, абмеркаванні і дыскусіі.

Мы з будучыні

Кажуць, усякая справа жывая, калі яна цікавая дзецям і моладзі. Яскравы доказ гэтага мы убачылі і на форуме. Першае, на секцыі «Краязнаўства ў вучэбна-выхаваўчым працэсе ўстаноў адукацыі», дзе педагогі дзяліліся канкрэтным досведам, як зацікавіць школьнікаў і студэнтаў гісторыяй і географіяй, культурай і традыцыямі малой радзімы (тут, як паказвае практыка, спрацоўваюць самыя розныя спосабы: музейныя заняткі і ўдзел у рэканструкцыі матэрыяльных ды нематэрыяльных аб'ектаў спадчыны, пошукавыя экспедыцыі і сумеснае складанне летапісу сваёй вёскі ці горада, распрацоўка інтэрнэт-праектаў і квэстаў, творчыя конкурсы, у тым ліку з удзелам бацькоў, і шмат іншых захадаў, якія прудумляюць і рэалізуюць настаўнікі). А па-другое, наўпрост у музейных калідорах.

Менавіта тут мы пазнаёміліся, бадай, з самым юным удзельнікам краязнаўчага форуму — Мацвеем Макарэвічам, які вучыцца ў чацвёртым класе сярэдняй школы № 3 Стоўбцаў. На форум ён прывёз даследаванне пра векавыя дрэвы Стаўбцоўшчыны, таму якая падказала яму маці — настаўніца пачатковых класаў Таццяна Вацлаваўна. Хлопчык з захапленнем успамінае, як мама пралапавала дазнацца, колькі ж гадоў старому дубу і парку ў пасёлку Школьным, дзе захаваўся рэшткі былой сядзібы шляхецкага роду Ленскіх; як прыязджалі навукоўцы з Акадэміі навук, абмярвалі дрэвы, бралі ўзоры керну і назвалі прыблізна ўзрост парку — 135 гадоў. «А дубу, на нашых разліках, яшчэ больш — 170 гадоў, але дакладна сказаць нельга, бо ўнутры дрэва вылізнае дупло вышыней 3 метры і шырынёй каля 1,5 метра. Цяпер у нас мата — каб гэтыя дрэвы набылі статус помнікаў прыроды мясцовага значэння», — расказвае Таццяна Макарэвіч. А Мацвеем за некалькі хвілін паспявае пераказаць нам гісторыю касцёла ў Школьным і пахваліцца здымкамі з тэлефона, дзе відаць, як стары дуб ледзьве адбываюць пяць чалавек...

Студэнты Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэта ўразілі сучасным падыходам да вывучэння спадчыны. Хіба магло гадоў дваццаць таму каму-небудзь з краязнаўцаў прыйсці ў галаву даследаваць гендарныя аспекты шкоднай магіі ў народнай культуры беларусаў Падзвіння? А Ірына Бондар правяла работу менавіта ў гэтым кірунку і выклікала на студэнцкай канферэнцыі «Моладзь і краязнаўства» шчырую зацікаўленасць. Наогул педічка студэнтаў з полацкага гістфака распрацавала вельмі цікавыя і незвычайныя тэмы: Ганна Бабкова расказала пра дзікарослыя расліны ў купальскай абраднасці беларусаў Падзвіння, іх сімваліку і рытуальныя функцыі; Дзяніс Жукаў прааналізаваў вобраз чорта ў міфалагічным уяўленні нашых сучаснікаў, Юрый Згірскі даследаваў «жыццё за Польшчай» па ўспамінах вясковага насельніцтва Докшыцкай гміны, а Настася Цыганкова прадманструвала, якім пасляховым можа быць вывучэнне календарнай абрадаваасці, калі за краязнаўчую справу творца і старанна бярэцца фальклорны гурт «Варган».

— Чаго мы чакаем ад форуму? — перапитуе за усіх Дзяніс Жукаў. — Паглядзець, што гэта наогул за пляцоўка, якая працуе. Бо нам ёсць што сказаць, і калі гэта будзе актуальна, то выкажам свае меркаванні.

Заўважым: напрыканцы форуму ўсе работы «полацкага дэсанту» мадэратар студэнцкай канферэнцыі «Моладзь і краязнаўства» згадала як глыбокія і яркія. Спадзяемся, розныя пакаленні даследчыкаў насамрэч пачулі і зацікавілі адно аднаго.

Час абнаўляць «Памяць»

Падводзячы вынікі конкурсу краязнаўчых выданняў за 2017—2019 гады, арганізатары стараліся не абіць ўвагі сапраўды вартыя работы, якіх аказалася вялікае мноства, — таму ў ліку пераможцаў і дыпламантаў у розных намінацыях некалькі дзясяткаў чалавек, а таксама ўстановы культуры, адукацыі, інфармацыі і навукі. Гран-пры і магчымае выдання кнігі за кошт дзяржавы атрымаў Ігар Пракаповіч — вядомы на ўсю краіну ўраджэнец Пастаў, пісьменнік, географ, краязнавец і педагог, вынікам рулівай працы якая сталі ўжо 45 кніг краязнаўчай тэматыкі. І хоць асабіста пераможца віншаванняў не пачуў, паколькі знаходзіўся ў шпіталі, калегі і аднадумцы завочна віталі ягоны тытул шырымі авацыямі.

Па выніках насычанай працы тэматычных секцыяў удзельнікі форуму вылучылі шэраг прапаноў на перспектыву. Адна з іх, якая паўтаралася найбольш часта, — неабходнасць перавыдання летапісу беларускіх гарадоў і раёнаў «Памяць». Матэрыялы для зборніка збіраліся яшчэ ў 90-я гады мінулага стагоддзя, і з таго часу мясцовыя краязнаўцы і навукоўцы назапасілі шмат новай інфармацыі. Таксама большасць краязнаўцаў павердзіла, што наспела неабходнасць стварыць рэспубліканскае краязнаўчае таварыства, якое аб'ядноўвала б усе ініцыятывы і аказвала метадычную дапамогу рэгіёнам. Гэтыя меркаванні, дарчы, увайшлі ў выніковую рэзалюцыю форуму, таксама як ідэя выдання «Энцыклапедыі краязнаўцаў Беларусі» (яе ўжо ўхваліла выдавецтва «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі») і прапанова ладзіць рэспубліканскі форум не радай чым раз на два гады і абавязкова запрашаць на яго не толькі айчынных даследчыкаў, але і дзясяткі, беларускіх замежжа, многія з якіх выдуць актыўную краязнаўчую дзейнасць.

Сярод іншых гучалі просьбы да Міністэрства інфармацыі — пашырыць інфармацыйную падтрымку краязнаўства на ўсёх узроўнях, у прыватнасці, стварыць у раённых СМІ пастаянную рубрыку па краязнаўчай тэматыцы, да Міністэрства адукацыі — увесці на педагагічных спецыяльнасцях курс «методыка краязнаўства», каб будучыя настаўнікі ўжо мелі ўяўленне, як арганізаваць гэту работу на месцы. Але найбольш удзельнікі гаварылі пра важнасць такіх сустрэч. «Дзякуй за раскошу краязнаўчых стасункаў!» — змяцянальна рэзюмавала агульныя ўражанні лаўрэатка конкурсу краязнаўчых выданняў Таццяна Канапацкая з Лунінца.

Вікторыя ЦЕЛЯШУК

Фота Ганны ЗАНКАВІЧ